

Odkaz Živeny, spolku slovenských žien

Reč nenávisti

Smútime, rozčuľujeme sa, obviňujeme sa navzájom, hľadáme vinníkov. Ale hlavný problém si nosíme každý z nás v sebe. To, čo vyústilo teroristickým činom na Zámockej ulici a stálo život dvoch mladých ľudí, je na začiatku všetkého problém nášho jazyka. Ak sa ho chceme zbaviť, musíme ho zmeniť, zmeniť náš jazyk, našu reč. Problém je v komunikácii, v spôsobe vyslovovania a formulovania našich myšlienok. A na konci všetkého - Ide o otázku po zmysle našej kultúry v Európe.

Reč, ktorou hovoríme, je rečou nenávisti, ktorá sa v nás usídlila už dávno, minimálne pred 90 rokmi, nie sú to len roky existencie sociálnych sietí. Reč násilia je a vždy bola dôležitou zbraňou v kultúrnych vojnách a priznajme si konečne, že sme po uši aj v tejto vojne. Ak si to konečne, aj pod dojmom tragédie a trestného činu, uvedomíme, môže to znamenať, že sme si vedomí procesu aktualizácie násilia cez náš jazyk a musíme medzi sebou diskutovať, čo s ním mienime urobiť. Radikáli sprava i zľava ho chcú celkom pochopiteľne obraňovať ako svoje sväté právo na nenávisť a opásali sa dokonca zástavou demokracie. Čiastoční optimisti uvažujú o jeho marginalizovaní pomocou represíí, zákonov a policajných zásahov. My, realistky, si uvedomujeme, že Zlo, ktoré sa už pre všetkých zviditeľnilo, je trvalou súčasťou našej kultúrnej tradície. Moralizovaním nič nezmôžeme. Živeniarky, skvelé slovenské spisovateľky, už na prelome 19. a 20.storočia hľadali cesty, ako potlačiť nenávisť, vtedy voči vzdelaným ženám, a zistili, že inteligencia má len jednu zbraň a tou je dôsledná kritika jazyka, ktorým hovoríme a píšeme. Pretože knihy sú kritikou jazyka, tak ako celá literatúra je kritikou jazyka. Vo všetkých tvaroch a spôsoboch, vedomých i tých nevedomých, nás chráni pred potenciálnym zneužitím jazyka na násilie.

Hľadáme odpovede na otázky dneška:

Tá reč, ten jazyk, tie vety plné nenávisti voči Židom, ktorými komunikovali medzi sebou a s verejnosťou naši predkovia už dávno v predmoderných časoch, bol len diskurzom medzi nimi, ktorým vyjadrovali svoju príslušnosť k národu, ktorý sa ocitol pred vyhynutím, alebo to bol samostatný, sebestačný myšlienkový konštrukt, ktorý sprevádzal a nakoniec doviedol Slovákov do genocídy židovských spoluobčanov? Do akej miery a určitého prahu nasýtenia nenávisťnými slovami jazyk stráca svoju nevinnosť a začína tvoriť realitu iného sveta? Vypreparované oznámenia, manipulatívne správy, vysielané smerom k verejnosti, majú predsa svoje zámery, kontexty, intuície, ktoré text a reč len potvrdzuje a adresáta prenáša okamžite do sveta netextového, emocionálneho. Jazyk nenávisti je nositeľom každej absurdity, nelogickosti, bezradnosti, paradoxov, disonancií medzi realitou a snami, iracionalitou. Nenávisť je súčasťou sémantickej štruktúry, hlboko vrastenej do našej kultúry, je vypreparovaným fabulárnym konštruktom, ktorý si odovzdávame z pokolenia na pokolenie spolu s rozprávkami o Zle. Zle, ktoré je v každej rozprávke večne prítomné.

V Poľsku v týchto dňoch vyšla dôležitá kniha Jolanty Kurskej Večný návrat Dreyfusa. Obvinili ho z vlastizrady, toho lojálneho Žida vo francúzskej armáde, v roku 1894. A odvtedy sa heslo, „Žid je vždy vinný“, plné novonarodenej nacionalistickej nenávisti, rozšírilo do celej Európy rýchlou blesku. Slová ako „židobankári“, „Rotchildovci“ (vtedy ešte Šoroš nežil), zradcovia, cudzí, hnusní, nechutní, smradľaví, vety v štýle „rozleptajú naše rodiny, národ, štát, prznia naše deti a ženy, sú zodpovední za krízu a choroby“, sa odvtedy stali súčasťou našich jazykov a za ich formu a obsah sa už nikto nehanbil. K vetám sa pridali karikatúry a výroba masovej nenávisti začala. A keď väčšina židovských spoluobčanov v Európe našim pričinením potupne zahynula, antisemitská fóbia sa preniesla na iné skupiny obyvateľov, na iných „iných“. Jazyk zostal a rasisti, antifeministi, proti LGBT+, proti utečencom, neonacionalisti, fašizoidní mládenci dostali slová a hotové vety ako darček, aby sa s ním hrajali.

Náš jazyk, tak ako aj ostatné jazyky, sú potencionálnymi nositeľmi Dobra i Zla. Nepoznáme gramatiku Zla a gramatiku Dobra, slová, ktoré by slúžili výlučne len Zlu. Aj náš jazyk je priestorom slobodnej vôle toho, kto píše a hovorí, čo s ním urobí a kam smeruje jeho zámer. Jazyk nenávisti, ktorého rôznymi úrovňami prechádzame v slobodnom štáte už skoro 30 rokov, nám odhalil tých, ktorí sú naučení stigmatizovať, ktorí chcú dominovať, ktorí sú pripravení použiť politické i fyzické násilie, len čo zistia, že im to spoločnosť bude tolerovať. Len by sme sa ich mali spýtať, či nechutí, ktorá priam čiší z ich tvárí, obscénnosť ich prejavu, nahnevanosť na celý moderný svet, v ktorom im prišlo žiť, prispeje nejakým

spôsobom k vytváraníu pozitívnej atmosféry a lepšej spolupráci medzi nami. Či tým, že sa zbavíme „iných“, zaženieme ambiciózne ženy do mužskej poroby, budeme sa izolovať od tendencií posilňovania ľudských práv vo svete, či vtedy vytvoríme tú národnú spoločnosť, v ktorej budú všetci radi a šťastní? A mladá generácia tých najschopnejších prestane od nás utekať a s radosťou a so spevom na perách zostane tu s nami?

Dnes máme za sebou skúsenosť prvého teroristického dokonaného činu a preto sme povinní a povinné, všetky a všetci, ktorí ovládame gramatiku slovenského jazyka, neustále pripomínať a objasňovať mechanizmy vytvárania jazyka nenávisti. A netvárame sa, že to nevieme a že sa nás to netýka, že je to len záležitosť politikov a nech to riešia oni.

A posledná otázka. Čo urobíme so zodpovednosťou? Lebo za zahnanie do kúta a zamknutie na päť zámkov moderné, až by sa mi chcelo napísať pokrokové tendencie a odsúdenie Slovenska na zaostávanie niekto musí byť zodpovedný. Sú kamenné tváre „kuffovcov“ pripravené niesť zodpovednosť? Za našu budúcnosť? Ktoej sa boja v mene nepochopenej súčasnosti? Sú bývalí mladí komunisti a potom socialisti a dnes nacionálni socialisti pripravení niesť zodpovednosť pred nami a budúcimi generáciami? Sú to katolíci, protestanti, biskupi a spovedníci, veční pasívni prihliadači a odvracači tvári medzi nami? Pochybujem. Zdá sa nám, že dnes sa už viacej žien a mužov nebojí postaviť sa proti nenávistnému jazyku tak, ako sa postavil v roku 1896 sám spisovateľ Emile Zola. A následky protestu sú ľahšie ako tie, ktoré musel podstúpiť Zola pred vyše sto rokmi. Stratil kus života v zápase o jazyk. Ale dodnes si na neho s úctou spomíname.

Jazyk nenávisti a z neho vyplývajúce násilie je v dnešnej európskej realite zatiaľ niečím nechceným, hnusným, zahanbujúcim, „nečistým“. Zatiaľ. Ale rokmi našetrené frustrácie a resentimenty, vypáchnuté stereotypy sú tu stále a je len otázkou príležitosti a pripravenosti nositeľov a dedičov nečistých myšlienok, kedy vyrazia, aby sa pomstili za svoje neúspechy na skupinách osôb, ktoré sú stigmatizované. Prečo sú stigmatizované? Lebo sme to ako spoločnosť dopustili.

Živena, spolok slovenských žien

Magda Vášáryová